

УДК 371.13:504 (008)

Наталія Сулим

ПРАКТИЧНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

Освіта і наука є сьогодні одними з найважливіших сфер людської діяльності. Мета державної освітньої політики – створення умов для розвитку особистості та творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися впродовж життя, оберігати і примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну і правову державу як невід’ємну складову європейської та світової спільноти [2, с. 59].

Питанням педагогічної освіти, у тому числі педагогічної практики, як в Україні, так і за кордоном приділяється достатня увага. Питання організації та проведення педагогічної практики розглянуті в роботах О. Абдуллін, Т. Аверін, Н. Аверіна, С. Архангельського, З. Васильєвої, В. Горленко, Т. Гребінець, В. Журавльова, Г. Коджаспірова, П. Решетнікова, В. Розова, В. Симонова, В. Тарантея, В. Чепікова, І. Харламова, Е. Белозерцева, О. Гребенюк, Л. Нечепоренко, А. Піскунова, В. Сластьоніна, В. Слободчикова та ін.

Одним із особливо пріоритетних завдань держави є підготовка кваліфікованих учителів, здатних творчо мислити та працювати, професійно розвиватися, освоювати і впроваджувати інформаційні технології, які є конкурентоспроможними на ринку праці. Так, у зарубіжних країнах активно розвиваються науково-дослідні інститути з вивчення і дослідження проблем підготовки вчителя: Інститут теорії та методики підготовки вчителів (Німеччина), Інститут освіти вчителів (Польща), Інститут підготовки та підвищення кваліфікації вчителів, Інститут вивчення особистості педагога (Чехія) та ін.

Мета статті – визначення шляхів адаптації кращого зарубіжного досвіду організації педагогічної практики підготовки майбутніх учи-

телів англійської мови до умов України на основі порівняльного аналізу вітчизняних і зарубіжних моделей, що домінують у вищій школі.

Сьогодні національні системи професійної підготовки вчителів у країнах Європейської співдружності розвиваються у напрямі зближення, що є як закономірним проявом історичної та культурної спільності європейських народів, так і результатом цілеспрямованої політики формування загальноєвропейського освітнього простору [3, с. 31].

Аналіз документів із питань розбудови загальноєвропейського освітнього простору, які були прийняті інституціями ЄС та Ради Європи в кінці 80-х років минулого століття, свідчить, що процес розвитку Європи як полікультурної та полілінгвістичної єдності значною мірою залежить від здатності вчителя стати над національним контекстом, перебороти мовні бар'єри і рухатися у напрямі мультилінгвістичності; а мова вважається одним із найголовніших інструментів європейського єднання. Через це завдання суттєвого підвищення ефективності вивчення та викладання іноземних мов вийшло далеко за межі педагогіки і набуло важливого політичного значення. При цьому робиться наголос на заміні самого характеру вивчення майбутніми вчителями сучасних європейських мов: замість колишньої переважної орієнтації на оволодіння граматичними структурами тепер більше уваги приділяється розвитку мовленнєвих навичок як інструмента комунікації і взаємодії [3, с. 33].

Підтвердженням цього є Рекомендація Міністрів Ради Європи щодо вивчення та викладання сучасних мов у Європі, у тому числі у Великобританії.

За сучасних умов стрімкої інтеграції в галузі освіти пріоритетними завданнями у вивченні та викладанні сучасних європейських мов у Великобританії визначено такі: посилене використання іноземних мов у викладанні немовних (non-linguistic) дисциплін, таких як історія, географія, математика та інші, а також забезпечення сприятливих умов для цього виду діяльності; відпрацювання моделей співробітництва між країнами ЄС у галузі лінгвістичних обмінів студентами вищих навчальних закладів з метою надання можливостей кожному використовувати аутентичні матеріали для вивчення й активного застосування іноземних мов; широка підтримка нового підходу до вивчення іноземних мов у рамках концепції неперервної особистої освіти шляхом забезпечення необхідної матеріальної (ресурсної) бази; поступове вдосконалення володіння іноземними мовами від "порогового рівня комунікації" до здатності вільно спілкуватися.

Особливу увагу приділяють рекомендаціям, що стосуються підготовки вчителів іноземної мови, а саме [4]: моніторингу навчальних програм підготовки майбутніх учителів у навчальних закладах всіх рівнів акредитації з ви-

будованими в логічній послідовності цілями та завданнями; сприянню впровадженню в освітні технології нового виміру у викладанні іноземних мов “учитися учити”, що є ключовим поняттям концепції неперервної особистої освіти; допомозі та заохоченню викладачів педагогічних навчальних закладів до використання нового підходу у викладанні іноземних мов, що в документах Ради Європи зазначається як “автономія особи, яка вивчає сучасні мови” і визначається як здатність особи до більш незалежного й ефективного навчання, що є основою для неперервної особистої освіти та вдосконалення комунікативних умінь в умовах розвитку та зміни оточуючої дійсності.

Щодо України сьогодні актуальним є питання модернізації та реформування освітньої системи в цілому через радикальну гуманізацію освіти, посилення особистісного виміру в педагогічній науці та практиці: орієнтація на людину, фундаментальні цінності, рішуча демократизація освіти, переорієнтація з інформаційного на проблемно-діяльнісний тип освіти.

Одним із вагомих аспектів професійної підготовки висококваліфікованих учителів англійської мови є реформування й удосконалення педагогічної практики. Належна організація проходження студентами практики є одним із дієвих засобів їх успішної підготовки до педагогічної діяльності. У ході практики не лише набувається початковий професійний досвід, але й формується особистісно-професійна позиція, досвід прийняття професійних рішень і вирішення педагогічних проблем, педагогічна майстерність.

Оскільки педагогічна освіта як один із компонентів цілісної системи всієї освіти знаходиться в тісному взаємозв'язку з розвитком соціально-політичної, економічної та культурної ситуації в країні, вона не може зупинитися і не розвиватися. Так, сучасним вектором розвитку є інтеграція в європейську систему освіти, що викликає необхідність проведення порівняльного аналізу вітчизняного і зарубіжного педагогічного досвіду, зокрема педагогічної практики.

Педагогічна практика (від грец. *praktikos* – діяльний, активний) – це форма навчання, в ході якої відбувається накопичення й усвідомлення студентами досвіду участі в реальному освітньому процесі з позицій учителя.

Щоб зрозуміти основні проблеми вітчизняної педагогічної практики і визначити, до якого орієнтиру слід прагнути, при вдосконаленні даного компонента, необхідно розглянути передовий зарубіжний досвід організації практичної підготовки майбутніх учителів.

Розглянемо англійську систему педагогічної практики майбутнього вчителя англійської мови. Педагогічна практика розглядається як найбільш відповідальний етап професійної підготовки вчителя. Це “виришальний” аспект педагогічної освіти.

У багатьох університетах педагогічна практика зосереджена на останньому році навчання і проводиться впродовж усього навчального року. Вона має дві форми: студенти є постійними працівниками школи і отримують 1/3 зарплати початківця вчителя (ведуть один-два класи, беруть участь у конференціях, консультуються зі старшими вчителями, щодня їм виділяється одна година на підготовку до занять); студенти працюють під керівництвом старшого вчителя без оплати, можуть іноді заміняти його. В останні роки в ряді університетів окреслилася тенденція проводити практику впродовж усіх років навчання [1].

У системі педагогічної освіти Англії відповідальність за організацію та проведення практичної підготовки студентів покладено на школи і шкільних учителів, що посилює координацію між школами та вищими навчальними закладами. Їм надається методична допомога, здійснюється спеціальна сплата за керівництво студентами.

Таким чином, педагогічна практика студентів є одним із найбільш сильних аспектів професійної підготовки вчителя у Великобританії. На практику відводиться багато часу, вона ретельно готується, планується послідовність її етапів, велика увага приділяється шкільним учителям, які курують педагогічну практику.

Натомість у вітчизняних ВНЗ педагогічна практика проводиться, як правило, на четвертому і на п'ятому курсах навчання тривалістю від двох до восьми тижнів на рік, що є найкоротшою тривалістю порівняно з іншими країнами. Більше того, до сьогоднішнього дня зберігається тенденція щодо скорочення термінів проходження педагогічної практики.

Вітчизняна педагогічна практика наближена до реальної професійної діяльності. Студенти отримують можливість не лише поглибити і розвинути знання, вміння та навички психолого-педагогічного та методичного циклів, але й сформувати і розвинути основні професійні вміння та професійно значущі властивості та якості особистості.

Не менше, ніж за місяць до початку практики студентам пропонується перелік загальноосвітніх закладів для вибору місця проходження практики. Перелік загальноосвітніх установ складається вищим навчальним закладом, як правило, з урахуванням пропозицій студентів і на підставі ретельного відбору загальноосвітніх установ. Разом із тим, усе частіше список пропонованих шкіл складається залежно від згоди школи прийняти студентів-практикантів.

Програма педагогічної практики студентів 4 курсу і програма педагогічної практики студентів 5 курсу мають, у цілому, єдину структуру. Практика в освітньому закладі починається з розподілу студентів по класах. Перший тиждень практики відводиться для ознайомлення зі

школою, класом, стилем роботи вчителя, а також для планування навчально-виховної роботи студента на весь період практики. Подальший час відводиться для активного включення студента в навчально-виховний процес відповідно до індивідуального календарного плану.

На основі аналізу проблеми дослідження, розвідок науковців, а також узагальнення його результатів встановлено, що вищій педагогічній школі України необхідно переглянути принципи взаємодії ВНЗ зі школами, форми і методи організації практики. Серед особливостей організації педагогічної практики в закордонних університетах виділимо ті з них, які можуть послужити орієнтиром на шляху вдосконалення вітчизняної системи практичної підготовки майбутніх учителів, а саме: збільшення термінів проходження педагогічної практики у школі; розширення вибору практико-орієнтованих форм і методів навчання; підвищення питомої ваги самостійної роботи студентів; перенесення часткової відповідальності за педагогічну практику з ВНЗ на школи і посилення координації між школами та вищими навчальними закладами; надання методичної та психолого-педагогічної допомоги у вигляді консультування, науково-методичної літератури тощо шкільним учителям, які відповідають за якість педагогічної практики студентів у школі.

Здійснений аналіз практичної підготовки майбутніх учителів англійської мови в Україні і за кордоном не вичерпує усіх аспектів цієї важливої проблеми. Особливості реалізації змістового компонента підготовки майбутніх учителів англійської мови як у вітчизняних, так і в закордонних вищих навчальних закладах будуть предметом наших подальших наукових розвідок.

1. Куликова Л. М. Организация непрерывной педагогической практики студентов зарубежных высших учебных заведений / Л. М. Куликова. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://lib.sportedu.ru/press/tpfk/1997N9/p52-56.htm>
2. Про вищу освіту: Закон України № 2984-III від 17.01.2002 р. [чинний] // Урядовий кур'єр. [Текст]. — 2002. — № 86. — 60 с.
3. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності : монографія / Л. П. Пуховська. — К. : Вища школа, 1997. — 180 с.
4. Council of Europe. Recommendation No.R (98) 6 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Modern Languages (Adopted by the Committee of Ministers on 17 March 1998 at the 623rd meeting of the Ministers' Deputies). — Strasbourg : Council of Europe, 1998. — 4 p.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2012

Н. Сулим

Практический компонент профессиональной подготовки будущих учителей английского языка в Украине и за рубежом

В статье рассматривается зарубежный и отечественный опыт организации педагогической практики будущих учителей английского языка в высшей школе, произведен сравнительный анализ. На основе этого определены основные проблемы организации педагогической практики в отечественной высшей школе: недостаточное количество времени, несогласованность действий школьных учителей и методистов вузов, застарелые формы и методы практической подготовки будущих учителей.

Ключевые слова: педагогическая практика, формы и методы практической подготовки.

N. Sulym

Practical Component of Professional Training of Future English Teachers in Ukraine and Abroad

The article considers foreign and domestic experience of pedagogical practice organization of future English teachers in the higher education institutions and makes a comparative analysis. Hereon the author determines basic problems of pedagogical practice organization in domestic higher education institutions. They are insufficient amount of time, inconsistency of actions of school teachers and higher education institutions methodists, outdated forms and methods of practical training of future teachers.

Key words: pedagogical practice, forms and methods of practical training.

Рецензент – кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник О. В. Палка